

Αστρονομία

Ενότητα # 7: Ακτινοβολία

Νικόλαος Στεργιούλας
Τμήμα Φυσικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.

Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

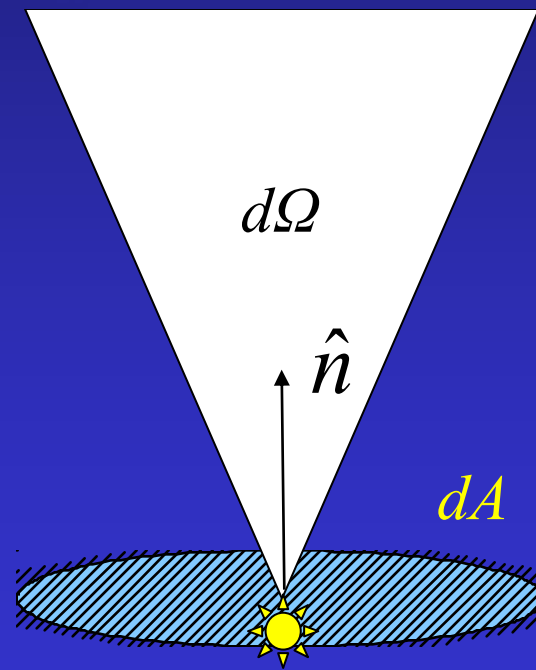
- *Κεφάλαιο 5^ο*

Ν. Στεργιούλας

ΕΙΔΙΚΗ ΕΝΤΑΣΗ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑΣ

Η ενέργεια που διέρχεται ανά μονάδα χρόνου, εμβαδού, συχνότητας και στερεάς γωνίας κάθετα προς μια επιφάνεια, σε μια θέση $\vec{r}$, μεταξύ των συχνοτήτων ν και $\nu+d\nu$.

$$I_{\nu}(\vec{r}) = \frac{dE_{\nu}}{d\Omega dt d\nu dA}$$

Στο CGS οι μονάδες μέτρησης είναι: $\text{erg s}^{-1} \text{Hz}^{-1} \text{cm}^{-2} \text{ster}^{-1}$

ΟΛΙΚΗ ΕΝΤΑΣΗ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑΣ

Ομοίως, μπορούμε να ορίσουμε:

$$I_{\lambda}(\vec{r}) = \frac{dE_{\lambda}}{d\Omega dt d\lambda dA}$$

Και προφανώς ισχύει

$$I_{\nu} d\nu = I_{\lambda} d\lambda$$

Η ολική ένταση είναι

$$I = \int_0^{\infty} I_{\nu} d\nu$$

ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ ΜΕΛΑΝΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Από το νόμο του Planck:

$$I_\nu = \frac{2h\nu^3}{c^2} \frac{1}{e^{\frac{h\nu}{kT}} - 1}$$

όπου h είναι η σταθερά του Planck και k η σταθερά του Boltzmann.

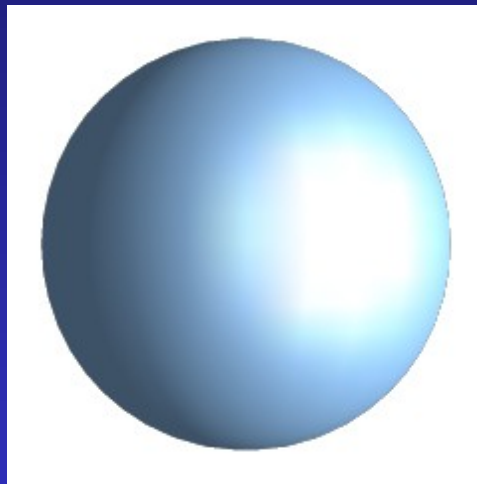
Η ολική ένταση για το μέλαν σώμα είναι

$$I = \int_0^\infty I_\nu d\nu = \frac{\sigma T^4}{\pi}$$

όπου σ είναι η σταθερά των Stefan-Boltzmann.

ΡΟΗ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑΣ ΑΠΟ ΑΣΤΕΡΑ

Αν θεωρήσουμε ένα σφαιρικό αστέρα, η ακτινοβολία που μπορεί να φτάσει σε μας προέρχεται από το ημισφαίριο με το οποίο έχουμε οπτική επαφή.

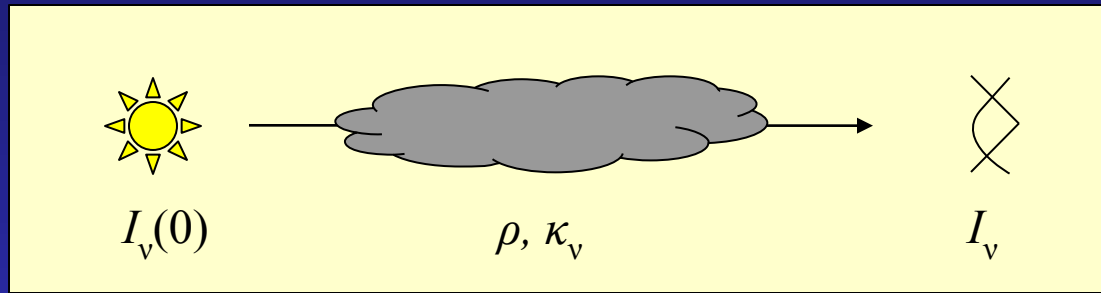
Επειδή η ακτινοβολία μελανού σώματος είναι ισοτροπική, η ειδική ένταση είναι ανεξάρτητη της διεύθυνσης $\hat{n}$. Η ροή που φτάνει σε μας προκύπτει από την ολοκλήρωση στο ένα ημισφαίριο:

$$F = \pi I = \sigma T^4$$

ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑΣ

Θεωρούμε ότι μεταξύ μιας φωτεινής πηγής και ενός παρατηρητή παρεμβάλεται ένα ψυχρό μέσο με πυκνότητα ρ και συντελεστή απορρόφησης κ_ν .

Τότε, η ειδική ένταση της ακτινοβολίας θα ελαττώνεται σύμφωνα με τη σχέση:

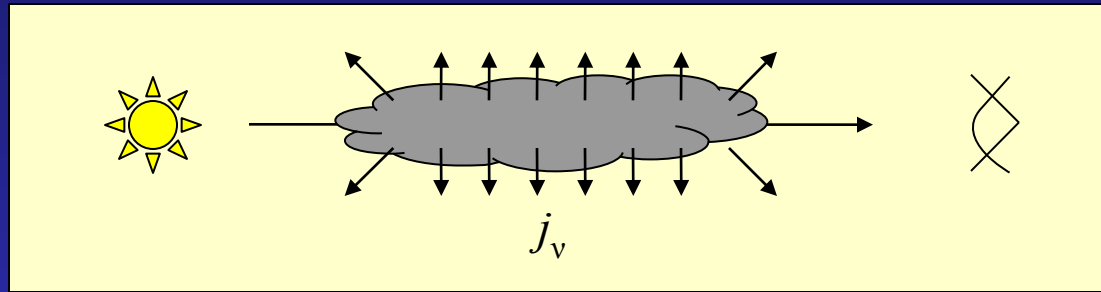
$$\frac{dI_\nu}{dr} = -I_\nu \kappa_\nu \rho$$

Η μέση ελεύθερη διαδρομή των φωτονίων στο μέσο είναι

$$l_\nu = \frac{1}{\kappa_\nu \rho}$$

ΕΚΠΟΜΠΗ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑΣ

Αν το μέσο που παρεμβάλεται μεταξύ μιας φωτεινής πηγής και του παρατηρητή είναι **θερμό**, τότε θα εκπέμπει ακτινοβολία με **συντελεστή εκπομπής j_v** .

Η ειδική ένταση της ακτινοβολίας θα **αυξάνει** σύμφωνα με τη σχέση:

$$\frac{dI_v}{dr} = + j_v \rho$$

ΕΞΙΣΩΣΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑΣ

Συνολικά, η μεταβολή της ειδικής έντασης της ακτινοβολία είναι

$$\frac{dI_\nu}{dr} = -\kappa_\nu \rho I_\nu + j_\nu \rho$$

(εξίσωση μεταφοράς ακτινοβολίας). Η λύση της διαφορικής εξίσωσης είναι:

$$I_\nu = I_\nu(0)e^{-\tau_\nu} + \int_0^{\tau_\nu} S_\nu(\tau_\nu') d\tau_\nu'$$

όπου ορίσαμε το **οπτικό βάθος**

$$\tau_\nu = \int_0^r \kappa_\nu \rho dr$$

και τη **συνάρτηση πηγής**

$$S_\nu = \frac{j_\nu}{\kappa_\nu}$$

ΟΜΟΓΕΝΕΣ ΜΕΣΟ

Αν το μέσο είναι ομογενές και η συνάρτηση πηγής ανεξάρτητη της θέσης, τότε η λύση απλοποιείται ως εξής:

$$I_\nu = I_\nu(0)e^{-\tau_\nu} + S_\nu(1 - e^{-\tau_\nu})$$

Ειδικές περιπτώσεις:

ι) Αν $\kappa_\nu \simeq 0$ (διαφανές μέσο), τότε $\tau_\nu \simeq 0$ (μικρό οπτικό βάθος) οπότε

$$I_\nu(r) \simeq I_\nu(0) + j_\nu \rho r$$

ι) Αν $\kappa_\nu \gg 1$ (αδιαφανές μέσο), τότε $\tau_\nu \gg 1$ (μεγάλο οπτικό βάθος), οπότε

$$I_\nu = S_\nu$$

ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ ΚΙΡΧΗHOFF

Στην περίπτωση που ύλη και ακτινοβολία βρίσκονται σε **θερμοδυναμική ισορροπία**, έχουμε εκπομπή μελανού σώματος, με

$$I_\nu = S_\nu = \frac{2h\nu^3}{c^2} \frac{1}{e^{\frac{h\nu}{kT}} - 1}$$

Από τον ορισμό της συνάρτησης πηγής, βρίσκουμε

$$j_\nu = \kappa_\nu I_\nu$$

που είναι ο νόμος του Kirchhoff.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Νικόλαος Τρυφωνίδης
Θεσσαλονίκη, 31 Μαρτίου 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

